

РЕЦЕНЗИЯ

за

дисертацията на Веселка Христова Николова
„Изкуство и внушение. Психология на сугестивните и
автосугестивни модели на художествената творба”
за присъждане на научната и общообразователна степен
„доктор”

от

д.ф.н. Правда Спасова, професор в катедра „Психология на
изкуството, художествено образование и общообразователни
дисциплини” на НХА

Тази дисертация, с обем 170 с. основен текст, организиран в три глави, предговор, заключение и библиография, както и 140 с. илюстрации като приложение, е интересно и необходимо допълнение както към все по-популярните у нас занимания с арт терапия, така и към общия разговор за психологията на изкуството.

Когато се мисли за интеракцията на психологически методи в изграждането на художествени творби, първото артистично направление, което идва наум е сюрреализмът, поради прякото влияние на психоанализата на Фройд върху творчеството на повечето големи сюрреалисти – било като манифести, било като художествена практика. Ако се ограничим до художниците, там при някои тази връзка е съзнателно търсена и призната: явна в изкуството на Салвадор Дали: от поредицата картини, където се „разиграва” фройдистка символика до забележителния портрет на самия Фройд, при други е не толкова експлицитна, но все пак осезаема - Рене Магрит или Пол Делво. Затова

естествено е, че Веселка Николова се е насочила към анализ преди всичко на този кръг автори. Забавното е, че още при самото им изброяване прозират и основното качество, и основният недостатък на дисертацията. Ако трябва съвсем лаконично да ги формулирам с две думи: начетена хаотичност или хаотична начетеност. Ще обоснова това впечатление постепенно, в хода на рецензията. Онова, което ме стряска тук на пръв поглед, е включването на Василий Кандински към авторите „пряко свързани със сюрреализма”, наред с Дали, Александър Калдер и т.н. (с.5) – едно изброяване, което не е укоримо, ако „пряко свързан със сюрреализма” се разбира като непряко свързан. Тъй като не е казано какво точно се има предвид, събирането на толкова различни художници под шапката на сюрреализма изглежда като пълно недоразумение от изкуствоведска гледна точка. По-нататък става ясно, че може би авторката има предвид целия период, „в който са започнали съвсем различни подходи и начини за създаване на изкуство”, но ако е така, „ограничаването на разглеждания период във времето” (с.4), не „работи” по посока стесняване на темата и дисертацията изобилства с нови и нови имена, които не непременно имат основание да бъдат разглеждани съвместно. Все пак, въпреки тази хаотичност, Веселка Николова демонстрира аналитични способности и те вече се проявяват в първа глава.

Първа глава на дисертацията, посветена на формирането и историческото развитие на сугестивните и автосугестивните техники за мен е ценна с последния си раздел „Влияние на психоанализата при използване на сугестивни и автосугестивни методи в изкуството”. Той, впрочем е и най-дългият от главата и е посветен предимно на анализа отначало на Фройдовия, а после и на Фройдисткия метод за

интерпретация на артистите и тяхното изкуство. Анализът е задълбочен, прави референции и към приноса на Шарко за изработване на специфичните за психоанализата обяснения на човешкото поведение и фантазии, а по-нататък е обърнато внимание и на Лакан, защото се търси посоката на визуалното. Така, В. Николова не се хлъзва по очакваната и вече банализирана писта на Юнгианското противопоставяне на възгледите на Фройд. Теоретичната самостоятелност на този раздел компенсира навърляните много информативни, но недостатъчно анализирани примери и имена от първите три раздела на главата.

Втора глава е категорично свидетелство за несъмнената образованост на авторката. В първия раздел „Стилове и течения в изкуството, използващи методи на внушение и самовнушение при създаване на художествените творби” тя демонстрира широко познание не само на художници, използвали разискваните от нея методи, но и на релевантни за проблематиката философи и хуманисти – имената са плеада, затова ще се въздържа да ги споменавам, с малко изключение-забележка. Предполагам не поради невежество, а поради ползването на литература в оригинал, докторантката упорито изписва Марсел Дюшан с „м” накрая, докато приетата на български транскрипция на френската фамилия Duchamp е фонетична и е Дюшан. Надявайки се, че така помогнах за усъвършенстването на правописа на В. Николова, искам от своя страна да ѝ благодаря за обогатяването на речника ми по посока названията на различните художнически техники, която тя старателно описва и обяснява както в текста, така и под линия. Тук ще спомена и съдържателното богатство на референтните бележки в дисертацията. Те имат своята образователна стойност, защото макар

